In memoriam D. Irimia. O evocare

Eugen MUNTEANU

În ziua de 3 iunie 2009, cu câteva luni înainte de a împlini vârsta de 70 de ani, a încetat din viață ilustrul filolog şi marele profesor D. Irimia, spre stupoarea şi mâhnirea miilor de studenți cărora le-a fost profesor, a colegilor şi a sutelor de prieteni pe care i-a avut. Voi încerca să schițez câteva trăsături ale omului, aşa cum l-am cunoscut. Mai înainte însă, stimați colegi, îngăduiți-mi să vă aduc aminte câteva dintre cele mai importante date privitoare la viața şi activitatea profesorului nostru recent dispărut.

D. Irimia s-a născut la 21 octombrie 1939 în oraşul Roman, unde a urmat studiile primare şi liceale. La Iaşi, a fost student al Facultății de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza", secția „limbă şi literatură română", absolvită în 1962, cu lucrarea de diplomă *Concepția lui Eminescu despre artă*. Doctoratul în filologie l-a obținut în 1976 cu lucrarea *Limbajul poetic eminescian*, sub îndrumarea profesorului Gavril Istrate. Între anii 1990-1992 a fost decan al Facultății de Litere a Universității din Iaşi, iar între 1999-2001 director adjunct al Institutului Român de Cultură şi Cercetări Umaniste de la Veneția.

A predat în repetate rânduri, mai întâi ca lector, apoi ca profesor-invitat, la numeroase universități din Italia (Torino, Milano, Veneția, Napoli, Salerno şi Udine), precum şi în universități de dincolo de Prut (Chişinău, Bălți, Cernăuți).

A fost un harnic, generos şi inspirat îndrumător de doctorat, între cei aproximativ 30 de tineri cercetători care şi-au susținut doctoratul sub conducerea sa numărându-se tineri filologi remarcabili precum Sergiu Ailenei, Irina Andone, Odette Arhip, Adina Blanariu-Vukovic, Lidia Bodea, Mihaela Cernăuți-Gorodeţchi, Lucia Cifor, Sebastian Drăgulănescu, Ioan Filipciuc, Dorel Fînaru, Valeriu P. Stancu, Magdalena Leca, Ioan Milică.

În ultimul deceniu şi-a focalizat eforturile şi energia asupra proiectului *Dicționarul limbajului poetic eminescian* (5 volume publicate), reuşind cu tenacitate, prin granturi succesive, dar mai ales prin eforturi personale uriaşe, să creeze o veritabilă şcoală de studii eminesciene la Iaşi.

Meritele sale au fost recunoscute public prin acordarea Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler, conferit de Preşedintele României, şi a titlului de doctor honoris causa al Universităților din Chişinău şi Bălți.

Opera lui D. Irimia constă în următoarele volume: *Structura gramaticală a limbii române. Verbul* (1976), *Limbajul poetic eminescian* (1979), *Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa* (1983), *Structura stilistică a limbii române contemporane* (1986), *Structura gramaticală a limbii române. Numele şi pronumele.*

BDD-V2662 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:04 UTC)

Adverbul (1987), *Morfo-sintaxa verbului românesc* (1997), *Introducere în stilistică*, (1999), *Gramatica limbii române* (trei ediții, 1997, 2005, 2008). Se adaugă peste trei sute de diferite articole şi studii de gramatică, stilistică şi poetică, teorie a limbii şi publicistică. D. Irimia a fost şi un remarcabil editor, reuşind să publice un număr apreciabil de volume colective, rezultate de cele mai multe ori din colocvii ştiinţifice iniţiate şi organizate de el însuşi. Amintesc dintre acestea pe următoarele: *Lingvistică, Poetică, Stilistică* (1986), *Probleme actuale de lingvistică română* (împreună cu Anatol Ciobanu, 2000), *Atti del Convegno Internazionale „Mihai Eminescu"*, Venezia, 2000 (2001), *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor antume* (vol. I-II, 2003-2003), *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Semne şi sensuri poetice. I. Arte* (2005), *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor postume* (vol. I-V, 2006-2009), *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Semne şi sensuri poetice. II. Elemente primordiale* (2007), *Limba română azi* (2007), *Caietele Eminescu* (9 volume, 1980-1989), *Collegium – Revistă de studii filologice*, (1985-1990), *Studii eminesciene* (vol. I-III, 2004-2006).

Într-unul sau altul din aceste volume coordonate de D. Irimia, foarte mulţi dintre noi, cei aflaţi la vârste între 20 şi 50 de ani, ne-am văzut publicate primele noastre producţii ştiinţifice sau publicistice.

D. Irimia a fost şi unul dintre cei mai importanţi editori ai operei lui Eminescu, antologia sa M. Eminescu, *Despre cultură şi artă*, publicată în 1970, constituind şi astăzi un excelent instrument de lucru.

Ne aflăm aşadar în faţa unei opere de mare întindere şi diversă din punct de vedere tematic. Constatăm astăzi că, multora dintre noi, felul de a fi, gândirea şi acţiunea profesorului Irimia ne-a orientat formaţia şi, poate, unora şi caracterul. Despre persoana vie, despre profesorul, îndrumătorul şi prietenul nostru D. Irimia aş dori în continuare să vă reţin câteva minute atenţia.

Hazardul distribuirii disciplinelor de studiu în 1974, anul în care am început studiul filologiei la Iaşi, a făcut să am norocul de a-l avea profesor în fiecare dintre cei patru ani de studiu, la discipline consistente şi importante. Mai mult chiar, îmi amintesc bine că fusese desemnat şi ceea ce pe atunci se numea «îndrumător de an» la seria mea, misiune pe care şi-o luase în serios, ca un diriginte grijuliu şi responsabil.

Abia întors din Italia după un sejur de lector la Torino, tânărul profesor − fac acum socoteală şi constat că avea doar 35 de ani! − părea să se distingă net de ceilalţi colegi ai lui printr-un fel de aer de libertate şi prospeţime, sugerat şi de «accentele italieneşti» care îi marcau vorbirea, spre deliciul colegelor şi spre amuzamentul ironic al colegilor-băieţi. Cu aerul lui vioi şi sportiv − nimeni nu l-a văzut vreodată pe profesorul Irimia purtând cravată sau urcându-se într-un tramvai − cu firea sa colocvială şi generoasă, cu francheţea tonică şi cu tenacitatea sa incomparabilă, personajul îşi conturase deja efigia pe care o va purta până la moarte.

Aveam pe atunci, ca aproape toţi colegii mei de generaţie, prejudecata că lingvistica este în genere o preocupare neinteresantă şi aridă, oricum inferioară ca prestigiu şi atractivitate „literaturii", adică istoriei şi criticii literare. Audierea cursului său de introducere în lingvistică din anul I nu a reuşit să îmi spulbere această prejudecată căci, trebuie să mărturisesc, nu am priceput chiar tot ceea ce spunea... Am căpătat atunci convingerea că D. Irimia se exprima mult mai bine, mai

BDD-V2662 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:04 UTC)

precis şi mai sistematic în scris decât reuşea să o facă vorbind, căci abia la sfârşitul anului I, citind integral cursul lui litografiat de introducere în lingvistică, celebrul curs cu coperte roşii, mi-am însuşit elementele gândirii lingvistice. La examen emoţiile au fost totuşi considerabile aşa încât, acesta de lingvistică teoretică fiind şi primul examen din viaţa mea de student, am fost realmente surprins să primesc, încă din teză, nota maximă! În anul următor, am făcut cu Irimia seminariile de limbă literară la cursul predat de profesorul G. Istrate. Ce mai reuşesc să îmi reamintesc sunt comentariile seminariale conduse de el pe marginea corespondenţei dintre Heliade-Rădulescu şi Costache Negruzzi în problemele limbii literare şi a textelor eminesciene din aceeaşi sferă tematică, cuprinse în antologia pe care am menţionat-o mai sus. În acelaşi an, al II-lea, tot cu el am făcut cursul şi seminarul de morfologie a limbii române, în anul următor, al III-lea, am făcut cu el seminariile de sintaxă la cursurile d-nei Ecaterina Teodorescu, pentru ca în al IV-lea an să ajungem pe terenul său de predilecţie, cel al stilisticii. Dintre ideile pe care le-am primit atunci, în special cele din *Limbajul poetic eminescian*, carte pe care o consider şi acum capodopera sa, model pentru lucrări monografice de acest tip, definitiv mi-am însuşit două, şi anume ideea că, fără apel permanent la nivelul semantic, nu este posibilă explicarea corectă a configurării unităţilor gramaticale şi ideea că limbajul poetic este total autonom în raport cu toate celelalte varietăţi ale limbii.

Scriind aceste rânduri, îmi vine în gând întrebarea: Cât oare din acest „mon Irimia" corespunde realităţii istorice a persoanei pe care o evoc şi cât este creaţie a imaginaţiei mele? Mă mai întreb dacă, în portetul subiectiv pe care încerc să i-l creionez, cei de faţă, care l-au cunoscut, recunosc propriile lor proiecţii... Trecând peste aceste întrebări destul de inconfortabile, voi relua firul evocării.

Am avut norocul să aparţin generaţiei de studenţi participanţi la prima ediţie a Colocviului Naţional Studenţesc „Mihai Eminescu", în primăvara anului 1975. Nu ştiu exact, şi nici nu cred că cineva poate numi persoana sau persoanele care au iniţiat acest colocviu. Ceea ce ştiu şi o spun de dragul adevărului istoric este faptul că la primele 3-4 ediţii ale colocviului, în grupul de organizatori, alături de D. Irimia se aflau şi profesorii Mihai Drăgan şi Ion Constantinescu. La începutul anilor '80, D. Irimia îşi intrase însă deja în rolul în care i-l cunoaştem cu toţii: acela de suflet şi de factotum al acestei manifestări! Dacă, pe parcursul câtorva ani buni, alături de alţi colegi ai mei de generaţie, din rândul cărora nu îmi mai aduc aminte decât de regretatul Emil Iordache, am acceptat să lucrez „sub comanda" lui la organizarea colocviului, de la un moment dat, prin 1982, am simţit nevoia unei distanţări care s-a transformat în cele din urmă într-o ruptură totală. S-a supărat pe mine în felul lui spontan, franc dar lipsit de ranchiună, atunci când am încercat să mă justific, arătându-i că nu mai cred în formula Colocviului, care mi se părea că, oficializându-se, devenise un fel de specie a Cântării României, cercetarea operei lui Eminescu transformându-se într-un fel de cult cvasi-mistic, primejdios de apropiat de fantasmele protocroniste oficiale. Mult mai târziu, mi-am dat seama că greşeam, aşa încât într-un articol pe care l-am publicat în anul 2000 într-o revistă din Berlin, am definit Colocviul, ca pe una din formele „rezistenţei prin cultură" faţă de agresivitatea ideologiei comuniste. Veritabilă instituţie naţională, acest colocviu, desfăşurat, s-o recunoaştem, graţie tenacităţii lui D. Irimia, timp de 34 de ani fără întrerupere, a fost, atât în perioada comunistă, cât şi după aceea, singura ocazie în

BDD-V2662 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:04 UTC)

care promoții după promoții de tineri filologi s-au putut întâlni şi cunoaşte. Despre numeroasele virtuți realmente formative, precum şi despre elementele „subversive" ale Colocviului am vorbit în articolul menționat.

Cred că D. Irimia a fost una dintre naturile fericite care nu şi-au greşit vocația, iar vocația lui era cea de magistru. Simțeai că este dispus la orice sacrificiu pentru a şi-o împlini. Entuziasm față de propriile idei şi consecvență în urmărirea unor idealuri, tenacitate, dăruire pentru ceilalți, convingeri puternice şi mai ales capacitatea de a-i mobiliza pe alții într-un proiect comun şi iscusința de a identifica, stimula şi încuraja la învățăcei grăuntele de talent al fiecăruia, acestea au fost marile calități ale personalității pe care o omagiem acum.

Universitatea din Iaşi şi Facultatea de Litere nu au dus lipsă niciodată de oameni valoroşi ca profesioniști. Mai rare au fost însă marile caractere. Iar D. Irimia a fost un om de mare caracter. Incapabil de minciună, incoruptibil şi loial, a fost, mai presus de orice, un om de o onestitate fără fisură. Într-o lume cinică, a arbitrariului, a tranzacționismului şi a impostorii, incoruptibilitatea şi intransigența sa etică a putut fi văzută de unii contemporani ca o formă de rigiditate. Studenți mediocri, picați mereu la examene şi aşa-zişi colegi deranjați permanent în micile lor afaceri de inflexibilul Irimia i-au putut crea faima de om „rău", antipatic sau „intratabil"! Duşmani declarați a avut totuşi puțini şi de o substanță inferioară. Ceilalți, mult mai numeroşi, dispuşi să accepte normele şi regulile de fier ale academismului autentic, au putut găsi întotdeauna în Dumitru Irimia un partener sau un prieten de nădejde, dispus la un sprijin necondiționat pentru orice bună şi onestă inițiativă. Îmi permit să cred şi să afirm că, cel puțin pentru mine şi pentru generația mea, el a fost cam singura verigă de legătură cu spiritul autentic al academismului ieşean, întruchipat de figura deja legendară a magistrului nostru comun, G. Ivănescu. Sunt fericit şi recunoscător de câte ori îmi evoc unele momente faste din anii formării mele, când, în căutare de repere cum suntem cu toții la acea vârstă, profesorul Irimia mi-a oferit nu doar încurajare gratuită, ci şi sprijin efectiv. Unul dintre aceste momente decisive pentru devenirea mea profesională a fost acela când, în timpul scurtei perioade cât a fost decan (1990-1992), şi împreună cu profesorul Al. Andriescu, şef al catedrei de limbă română în acea perioadă, m-a „adus" de la Institutul «Philippide» la Universitate, înfruntând serioase adversități. Cum voi putea uita vreodată acest fapt?

Îi mai sunt recunoscător şi pentru că mi-a mediat într-un fel întâlnirea cu Eugenio Coseriu, cel mai important dintre magiştrii mei. Sunt fapte pe care le evoc cu intensă emoție, oricât de fireşti ar fi putut părea la momentul când s-au petrecut. În 1976, la sfârşitul anului al II-lea de facultate, intuindu-mi probabil preferințele şi tipul meu de gândire, D. Irimia mi-a împrumutat versiunea italiană a uneia din cărțile fundamentale ale marelui lingvist, *Teorie del linguaggio e linguistica generale. Sette studi* (1971). Am ținut la mine această carte câțiva ani iar lectura ei aprofundată m-a convins definitiv că, fără un fundament lingvistico-teoretic şi filosofic, filologia eşuează fie în simplă factologie, fie în impresionism. Cu excepționalul simț al oportunității care îl caracteriza, D. Irimia a fost cel care a inițiat în 1991 procedura de acordare a titlului de «doctor honoris causa» ilustrului nostru compatriot de la Tübingen. În organizarea colocviului omagial din 1992, finalizat în consistentul volum *Omul şi limbajul său. Studia linguistica in honorem*

BDD-V2662 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:04 UTC)

Eugenio Coseriu, D. Irimia m-a solicitat să îl ajut. Vă reamintesc că în urmă cu optsprezece ani România era încă o țară extenuată, abia ieşită din marasmul comunist, paralizată de sărăcie şi inerţie instituţională. Internetul încă nu exista, iar computerele erau puţine şi neperformante. Aşa încât corespondenţa cu Coseriu însuşi, cu numeroşii săi discipoli şi colegi din Germania, Spania, Italia, Franţa, Portugalia, America Latină, România, Moldova, care urmau să vină la Iaşi, strângerea, culegerea şi pregătirea pentru tipar a materialelor, corectura sutelor de pagini în diferite limbi, istovitoarele hărţuieli cu tipografii, toate reclamau o enormă cheltuială de nervi, de energie şi de timp. Toate acestea, ca să nu mai vorbim despre dificultăţile asigurării unei cazări convenabile pentru Coseriu şi cei aproximativ 30 de discipoli şi prieteni care îl însoţeau, le-am împărţit frăţeşte amândoi, D. Irimia predându-mi cu această ocazie încă o lecţie, cea a solidarităţii colegiale şi a devoţiunii în vederea realizării unui scop. În plus, mi-a mai transmis intuitiv, ca în atelierele meşterilor de altădată, numeroasele trucuri practice care ţin de abilitatea «managerială». Căci, se ştie, în această privinţă, D. Irimia era de neîntrecut. Scoţând întotdeauna fonduri şi din piatră seacă, reuşind să convingă uneori pe colegi mai tineri să îl ajute dar făcând de cele mai multe ori cam totul de unul singur, a organizat an de an, timp de peste trei decenii *Colocviul Naţional Studenţesc „Mihai Eminescu”*, devenit, după cum deja am mai spus, o adevărată instituţie naţională. Începând cu 1991, tot el a fost şi sufletul celor zece ediţii ale *Conferinţei Naţionale de Filologie „Limba română azi”*, unul dintre canalele principale ale comunicării ştiinţifice dintre filologii români şi confraţii din Republica Moldova.

Sunt sigur, judecata obiectivă a posterităţii va aşeza contribuţia ştiinţifică a lui D. Irimia pe un loc proeminent în istoria filologiei româneşti. În amintirea discipolilor, a prietenilor şi a colegilor, D. Irimia va rămâne una dintre cele mai luminoase figuri ale comunităţii academice ieşene.

In Memoriam Dumitru Irimia

The author of this article pays a hommage to prof. dr. Dumitru Irimia, recalling memories that stress the personality of prof. Irimia who died in 2009. A former magister of the author of this text, at the “Alexandru Ioan Cuza” University of Iasi, prof. Irimia was an outstanding and passionate researcher of Mihai Eminescu’s works, a linguist and stylistician well-known in the European academic world, especially in the Italian universities where he worked for several years. For more than 30 years he organized, even with personal sacrifices, “M. Eminescu” National Colloquim that became a real institution and a means of fighting the communist regime at the “Alexandru Ioan Cuza” University of Iasi. He is also the author of impressive books that explore Eminescu’s universe, like: *Limbajul poetic eminescian* (1979), *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor antume* (vol. I-II, 2003-2003), *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Semne şi sensuri poetice. I. Arte* (2005), *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor postume* (vol. I-V, 2006-2009), *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Semne şi sensuri poetice. II. Elemente primordiale* (2007), *Caietele Eminescu* (9 volumes, 1980-1989), *Studii eminesciene* (vol. I-III, 2004-2006).

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”
IAŞI, ROMÂNIA

BDD-V2662 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:04 UTC)

BDD-V2662 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 01:56:04 UTC)